

ВЕРСИФІКАЦІЯ РУДОЛЬФА МОХА

Павло Івончак: Версифікація Рудольфа Моха.

Ця стаття дає коротку інформацію про віршування Рудольфа Моха. Результатом дослідження є те, що автор чи не єдиний західноукраїнський поет середини XIX ст., який звернувся до силабо-тоніки, взявши за основу народну мову.

Ключові слова: метрика, ритміка, строфіка, рима, силабичний та силабо-тонічний вірші

Павел Івончак: Версифікація Рудольфа Моха.

Эта статья дает краткую информацию о стихосложении Рудольфа Моха. Результатом исследования есть то, что поэт является мало не единственным западноукраинским поэтом середины XIX ст., который обратился к силабо-тонике, взял за основу народный язык.

Ключевые слова: метрика, ритмика, строфика, рифмование, силлабические та силлабо-тонические поэзии.

Pavlo Ivonchak: Versification of Rudolf Mokha.

This article gives short information about versification Rudolph Moh's poems. The analysis shows that the writer used syllabic and syllabo-tonic patterns in his poems. Facilitates the understanding of the Ukrainian versification in general.

Key words: metric, rhythmic, strophe, rhyme, syllabic and syllabi-tonic poem.

1848-1849 – роки, коли на території Західної України настає національно-культурне та літературне пожвавлення. У Львові засновано Головну руську раду (1848 р.), відбувається з'їзд наукових та культурних діячів (М. Устинович, Я. Головацький, І. Жуковський, Р. Мох, Й. Лозинський, Й. Левицький, І. Гушалевиц), де було засновано культурно-просвітне товариство, розпочалось видання книг. З'являються перші українські часописи, зокрема „Зоря галицька” (перша українська політична й літературно-художня газета Головної руської ради), яка активізувала літературний процес.

У цей час провідне місце становленню української літератури на території Галичини належить діячам „Руської трійці” – Маркіянові Шашкевичу, Іванові Вагилевичу та Якову Головацькому, однак їхню працю підтримували й інші, зокрема Рудольф Мох (1816-1891) – український поет і драматург, автор збірки віршів „Мотиль” (Львів, 1841), „Справа в селі Клекотині” (Львів, 1849).

Творчість Р. Моха загалом мало відома й недостатньо досліджена. Принагідні зауваження знаходимо у працях І. Франка, Є. Нахліка, Л. Мороз.

На думку І. Франка „одним із молодших сучасників Шашкевича, найпопулярнішим із його спадкоємців, був Рудольф Мох, що виявив, крім немало поетичного таланту, також добре знання галицької народної мови. Найкраще виявився його поетичний і гумористично-сатиричний талант у драматичнім творі „Справа в селі Клекотині”. Мох уже в 1848 р. визначився як популярний бесідник, як делегат Головної руської ради на вічі в Дрогобичі, а в 60-их і 70-их роках був одним із головних апостолів пропаганди тверезості між народом” [5, т. 41, с. 299].

Закінчивши семінарію і ставши сільським священиком, Р. Мох пробує себе у драматургії („Справа в селі Клекотині”), де найкраще виявляється його поетичний і гумористично-сатиричний талант. Загалом це перший твір написаний українською мовою на території Галичини. За словами І. Франка „...не есть се зовсім штука драматична, правильно збудована і для театру призначена, але радше діалогована історія одного дня в галицькім селі за часів панщини. Нема тут поділу на акти і сцени, річ ціла діється в корчмі, але мимо того досить тут руху і акції, діалог дуже жвавий і дотепний, досадно малює життя, погляди і терпіння сільського народу в Галичині в тій нещасливій добі. Немов в калейдоскопі пересуваються тут перед нашими очима численні постаті сільських баб і мужиків, вїята, присяжного, жидів, вояків, – а все те схоплене дуже вірно і віддане з грубуватою не раз, але завсіди реалістичною, правдою. Додати до того ще треба, що стих того утвору ядерний, повний зворотів народних і, як на ті часи, гладкий і вроблений. Чи був той твір коли-небудь ставлений на сцену, на що ще й тепер з многих взглядов заслуговує і до чого по доконанні деяких змін досить добре міг би бути прикroєний, – про те не маємо ніякої відомості” [5, т. 26, с. 360].

Починаючи з 1841 року, у Галичині починають ставитись театральні інсценізації Й. Лозинського „Ruskoje wesile”, І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, С. Писаревського та І. Озаркевича. У 1849 році у Львові було поставлено сценічне втілення оригінального драматичного твору Р. Моха повчально-сатиричної п'єси на антиалкогольну тему „Терпен – спасен” (уривки з неї друкувалися в „Зорі галицькій” 1849 р.) [3, с. 388]. Сам твір було видано пізніше (1878) під назвою „Пам'ятка 3 мая 1848” (то був день ліквідації панщини).

За словами Є. Нахліка „Мотиль” – перша в Галичині книжка поезій написана українською народною мовою. Дружнє послання, ідилія, філософська медитація, байка, віршове оповідання – такий жанровий спектр „Мотиля” (автор вправлявся також у писанні народною мовою панегіриків). Поет замислюється над долею трудівника в несправедливому суспільстві та місцем і можливостями людини в універсальній світобудові, а від так підносить цінність таких людських рис, як працелюбність, приязнь, самовідданість. Збірка, підкреслив І. Франко, засвідчила, „крім немало поетичного таланту, також добре знання галицької народної мови” [3, с. 386].

Збірка складається з 11-ти поезій, а також поетичного звернення автора:

**Прошу мотыля ловѣть,
Прутом розуму оучѣть,
Но на смерть го недусѣть,
Анѣ Тата неганьбѣть; –
Што єго нагнало въ свѣть,
Изъ выправы ся дивѣть** [4, с. 2].

Дотримуючись свого звернення, автор розпочинає збірку з вірша „**Выправа для мотиля**”. Епіграфом до цієї поезії стають слова О. Пушкіна:

Съ Богомъ въ далнюю дорогу,
Путь найдеш ти слава Богу [4, с. 5].

Відомо, що Р. Мох був найкращим наступником (учнем) М. Шашкевича. Щодо версифікації М. Шашкевича, яку розглянув В. Мальцев, то „Усі його поезії мали силабічний характер” [3, с. 179].

У Р. Моха 72 % поезій мали силабо-тонічний ритм. Лише 3 поезії (28 %) „Выправа для мотиля”, „Богъ”, „Школяръ въ дорозѣ” – складені силабікою.

Стисло розглянемо їх.

1. Різномірним силабічним віршем складено твори „Выправа для мотиля” та „Школяръ въ дорозѣ”. Переважає нерівномірне чергування 7- та 8-складових силабічних рядків. Часто фіксуємо 6-складові (7), та 11-складові силабічні рядки (2) з цезурним членуванням після п'ятого складу. Характерною для обох поезій є висока хореїзація рядків: 78.9% та 78.25% відповідно.

Отож сли прийдешь де въ домъ,	7
Низкій всѣмъ ѳдай поклонъ.	7
Слижъ зачнуть ганбити,	6
Або ще й бити,	5
Тоє знай, пам'ятай	6
Мушиш самъ терпѣти [4, с. 4].	6

2. У творі „Богъ” силабічний вірш має схему 8,7,8,7. Хореїзація рядків у ньому творі 43,75%.

Творче свѣта, шо над нами,	8
Ты царю нашъ изъ Небесъ !	7
Кто та вымовить стихами,	8
Де набрати тыхъ словесъ?	7
Дармо оум нашъ зазирає,	8
Щобъ Тя видѣль въ красотѣ:	7
Скоро взлетить – оупадає –	8
Зновъ же въ давной темнотѣ [4, с. 7].	7

Решта поетичного доробку автора становлять силабо-тонічні вірші.

Неприкрыє злого мракъ.	v
Мають люди быстре око,	c
Щось недумаль, то найдуть,	d
Нелѣтайже ми високо,	c
Бо тя зкинуть та побють [4, с. 3-4].	d

Усі твори поета – римовані.

У катренних творах фіксуємо лише перехресне римування (100%). Найтиповіша схема АвАв:

Державинь хоть такъ високо

Як орел до Тебе гналь:

Щожь оузрѣло его око,

Чижь Тебе намь описал? [4, с. 7].

Для шестивіршів найхарактернішою є така схема: АвАвсс. В єдиному творі „Выправа для мотиля” зустрічаємо строфу зі схемою ааВСВС.

Загалом переважають жіночі (50%) та чоловічі (50%) рими. Дактилічних рим взагалі не фіксуємо.

Частка точних рим – 76%. 24% від усіх рим є приблизними (з нетотожним ненаголошеним голосним).

Найчастіше автор використовує дієслівні рими – 54.5 %.

Найбільше їх у таких творах: „Выправа для мотиля” (68,3%), „Пчолы” (63%), „Школяръ въ дорозѣ” (59.5%), „Село” (59.1%), „Щастя люди всѣ шукать” (58.4%), „Дубъ” (53.75%). У єдиному творі „Баба” відсоток різнограматичних та дієслівних рим однаковий.

45.5% рим – різнограматичні. Найбільше різнограматичних рим використано у вірші „На добраночъ” – 68, 75%.

Часте використання дієслівних рим є свідченням невисокої майстерності автора, однак Р. Мох чи не єдиний західноукраїнський поет середини ХІХ ст., який звернувся до силабо-тоніки, взявши за основу народну мову.

Література

1. Гаспаров М. Л. Очерк истории европейского стиха / Л. М. Гаспаров. – М. : Наука, 1989. – 304 с.
2. Гаспаров М. Л. Современный русский стих. Метрика и ритмика / Л. М. Гаспаров. – М. : Наука, 1974. – 487 с.
3. Історія української літератури ХІХ століття : у 2 кн. – Кн. 1 / за ред. акад. М. Г. Жулинського. – К. : Либідь, 2005. – 656 с.
4. Мох Рудольф. Мотиль. / Р. Мох – Львів, 1841. – 40 с.
5. Франко І. Я. Зібрання творів : у 50 т. / І. Я. Франко. – К. : Наук. думка, 1976–1986.